श्रीः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि॥

कवितार्किकसिंह सर्वतन्त्रस्वतन्त्र
श्रीमद्वेदान्तदेशिक विरचितं महाकाव्यं

॥ यादवाभ्युदयम् ॥

॥ दशमः सर्गः ॥

This document has been prepared by*

Sunder Kidambi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness *śrīmad āṇḍavan* of *śrīraṅgam*

*This was typeset using LaTeX and the **skt** font.

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

॥ यादवाभ्युदयम् ॥

॥ दशमः सर्गः ॥

ततस्तौ ददृशुस्तत्र विशन्तौ राजवीथिकाम्।
पूर्णदृष्टिफलाः पौराः पुण्यैरेकमुखैरिव॥ १०.१ ॥

चक्षुषामिव भाग्येन सम्प्रवृत्तौ महोत्सवौ।
युक्तौ मदनशक्त्येव युगपन्मधुमाधवौ॥ १०.२ ॥

अभिख्यावीचिविक्षेपैः अपृथग्भावचित्रितैः।
समेतैरनुभावाद्यैः सक्ताविव रसोत्तमौ॥ १०.३ ॥

क्रममुल्लङ्घ्य भूतानां भोगमोक्षाविवोद्गतौ।
तयोरेव विनिष्पत्त्यै धर्माविव च तादृशौ॥ १०.४ ॥

पुनन्तौ भुवनं पादैः पुष्पवन्ताविवापरौ।
सिञ्चन्तौ कान्तिवर्षेण सितकृष्णाविवाम्बुदौ॥ १०.५ ॥

मदोपक्रमदुर्दान्तौ मधुरोद्धतविभ्रमौ।
कलभाविव सन्नद्धौ कंसादिनलमर्दने॥ १०.६ ॥

शुभानामिव सीमन्तैः श्रुतिसीमन्तसेवितैः।
पुनन्तौ राजविशिखां पुण्यैश्चरणपङ्कजैः॥ १०.७ ॥

शीलसंवृतपारम्यैः शृङ्गारपरिकर्मितैः।
दृषदोऽपि द्रवीभावं नयन्तौ दिव्यचेष्टितैः॥ १०.८ ॥

दिदृक्षादत्तदृष्टीनां मनस्कारमनीषयोः।
सप्रीतिरससंतोषं दिशन्तौ देहकान्तितः॥ १०.९ ॥

मन्मथायुतसौन्दर्यौ वसन्तायुतसौरभौ।
शशाङ्कायुतलावण्यौ चण्डरश्म्ययुतद्युती॥ १०.१० ॥

चित्रतामिव नीतानां चित्तचेष्टापहारतः।
प्रतिसौधं पुरस्त्रीणां निर्विशन्तौ निरीक्षणम्॥ १०.११ ॥

सुप्रभातमिह प्राप्तं सुषा च सुदिनं च नः।
इति वादिभिरन्योन्यं द्रुतचित्तैरनुद्रुतौ॥ १०.१२ ॥

बलादपहृतैस्तत्र रजकाद्राजसम्मतात्।
परभागश्रियं प्राप्तौ वासोभिरसितारुणैः॥ १०.१३ ॥

लब्धपुण्यविपाकेन मालाकारेण लम्भितैः।
शबलौ दामभिश्चित्रैः संदिग्धनवमालिकैः॥ १०.१४ ॥

कान्तिनिर्जितया कामात् प्रदिष्टैः कंसकुब्जया।
दधतौ वर्णकैर्भूयो दिव्यगन्धौ सुगन्धिताम्॥ १०.१५ ॥

ऋजूकृतसुजाताङ्ग्या ऋजुबुद्ध्याऽथ कुब्जया।
प्रणयन्त्या स्वगेहाप्तिं प्राप्तमन्दस्मितौ मिथः॥ १०.१६ ॥

ततो विविशतुः शालां बलिसद्मगुहामिव।
प्रथितां पृथुभिश्चापैः पन्नगैरिव भीषणैः॥ १०.१७ ॥

तत्र शैलनिभं शौरिः त्रिदशैरपि दुर्दमम्।
ददर्शाजगवप्रख्यं दम्भोलिकठिनं धनुः॥ १०.१८ ॥

स्वपूर्व प्रभवोदन्तम् इदानींतनयन्निव।
तदानम्य धनुर्भीमं बभञ्ज भुजलीलया॥ १०.१९ ॥

महता तस्य घोषेण विदद्रे द्विषतां मनः।
सौधानि मधुरायाश्च शुष्काशनिविडम्बिना॥ १०.२० ॥

चापगोपचमूं हत्वा तौ जगद्धितमानुषौ।
अतिलङ्घ्य धनुःशालां रङ्गद्वारमवापतुः॥ १०.२१ ॥

तत्र मृत्युमिव क्रुद्धं निदध्यतुररिंदमौ।
नागं कुवलयापीडं निह्नुवानमिवाम्बरम्॥ १०.२२ ॥

तमासाद्य द्रुतं शौरिः त्रासितत्रिदशद्विपम्।
पञ्चवक्त्र इवाक्रम्य पातयामास भूतले॥ १०.२३ ॥

तस्य दन्तौ समुद्धृत्य श्वेताद्रिशिखरोपमौ।
विदधाते यदुश्रेष्ठौ मल्लयुद्धमहायुधे॥ १०.२४ ॥

सह गोपैरधिष्ठाय रङ्गमध्यमरिंदमौ।
बलिजिद्बलभद्रश्च बालवृत्तैरदीव्यताम्॥ १०.२५ ॥

नृपोपहूतैरथ तौ विहारैक्यमवापतुः।
नर्मकारकजल्पाक नटनर्तकगायकैः॥ १०.२६ ॥

जनस्य महतस्तत्र जनयामासतुस्तदा।
महता कान्तिवर्षेण दिदृक्षां देवमातृकाम्॥ १०.२७ ॥

उपवेदमधीयुर्ये रणार्थं रङ्गदर्शिनः।
तमेव ते द्विधाभूतं तावुभावभिमेनिरे॥ १०.२८ ॥

तदालोकनलाभेन सामाजिकजनस्तदा।
अनिदम्पूर्वमाह्लादमपवृक्त इवान्वभूत्॥ १०.२९ ॥

बिम्बिताकृतयो नार्यस्तद्देहमणिदर्पणे।
तत्परिष्वङ्गनिर्वेशम् अयत्नादिव लेभिरे॥ १०.३० ॥

गीतमञ्जुगिरस्तत्र नृत्तसंवादिविभ्रमाः।
मञ्चेषु हरिरद्राक्षीत् वरस्त्रीर्मदिरेक्षणाः॥ १०.३१ ॥

धृतहेतिपरिष्कारान् धीरोद्धतविलोकितान्।
ददर्श पृथिवीपालान् देवानिव दिवश्च्युतान्॥ १०.३२ ॥

तमसामिव सङ्घातं समाहारमिवैनसाम्।
तुङ्गमञ्चगतं कंसं तुष्टो हरिरवैक्षत॥ १०.३३ ॥

ललितारम्भया वृत्त्या रङ्गभाजां रसावहा।
नरवृत्तान्तविहृतिः ववृधे रामकृष्णयोः॥ १०.३४ ॥

विदधे सिंहनादेन तारेण यदुसिंहयोः।
गर्जितं दैत्यमल्लानां गोमायुगणवाशितम्॥ १०.३५ ॥

तावुभौ डिम्भवपुषौ ख्यातवीर्यपराक्रमौ।
चाणूरो मुष्टिकश्च द्वौ नियोद्धुमभिजग्मतुः॥ १०.३६ ॥

अहो महदुपक्रान्तम् अत्याहितमिदं यतः।
अशिक्षितरणौ बालौ मल्लयुद्धे नियोजितौ॥ १०.३७ ॥

शिरीषललितैरङ्गैः चेष्टितैरपि पेशलैः।
अद्रिसारकठोराभ्यां कथं योद्धुमिमौ स्थितौ॥ १०.३८ ॥

पश्यद्भिरवशैर्नूनं पौरजानपदैर्जनैः।
पापमेतदनुज्ञातं परपिण्डपरायणैः॥ १०.३९ ॥

मधुकैटभदुर्दान्तौ मल्लबृन्दारकाविमौ।
यदि जेष्यति यः कश्चित् स किं न पुरुषोत्तमः॥ १०.४० ॥

अथवा पूतनादीनाम् अप्रयत्नेन घातुकौ।
नियुद्धे मल्लमुख्येभ्यो नालमेतौ न वा कथम्॥ १०.४१ ॥

जनवादमिमं शृण्वन् जातहासो जनार्दनः।
भुजमास्फोटयामास भूभारहरणे क्षमम्॥ १०.४२ ॥

तदास्फोटितशब्देन स्फुटत्कर्णस्य भूयसा।
कंसमल्लगणस्यासीत् कथा गोपालकाश्रया॥ १०.४३ ॥

गोपयुद्धधिया जिह्मत् चाणूरः कूणितेक्षणः।
पुष्पपेषमिवोत्पश्यन्नाद्रवत्पुष्करेक्षणम्॥ १०.४४ ॥

यथोचे विषमं तत्र नियुद्धं स्थूलदृष्टिभिः।
तत्त्वदृष्टिभिरप्येवं विश्वाधिकबले हरौ॥ १०.४५ ॥

न्यूनाधिकसमारम्भो विभुस्तत्र विहारतः।
विषादप्रीतिसंदेहान् सभ्यानां समतानयत्॥ १०.४६ ॥

स बालः प्रचयं प्राप बालातप इव क्रमात्।
नीहार इव चाणूरः शनैरपचयं ययौ॥ १०.४७ ॥

वारितेष्वथ वाद्येषु विषण्णेन महीभृता।
दिव्यदुन्दुभयो नेदुर्निगमध्वाननिर्भराः॥ १०.४८ ॥

वल्गता बलभद्रेण कृष्णेन च वसुंधरा।
वादित्रमिव दध्वान मथुरेन्द्रभयानकम्॥ १०.४९ ॥

भीमकालियभोगीन्द्रस्फटारङ्गमहानटः।
मल्लरङ्गनटं दैत्यं मधुमाथं ममाथ सः॥ १०.५० ॥

मुष्टिघातेन रामस्य मुष्टिकश्च निपातितः।
भोजाधिपमहोत्पातं भूमिकम्पमवर्तयत्॥ १०.५१ ॥

रामरामानुजाभ्यां तौ रावणेन्द्रजिताविव।
नमयामासतुः पृथ्वीं नगपातं निपातितौ॥ १०.५२ ॥

शायितौ वीरशयने दृष्ट्वा चाणूरमुष्टिकौ।
द्रुतमभ्यद्रवन्कृष्णं तत्र तोसकलादयः॥ १०.५३ ॥

स तानपि नियुद्धेन वसुधायां न्यपातयत्।
कालो युगपदुद्भूतान् कल्पान्तमिहिरानिव॥ १०.५४ ॥

गरुत्मानिव भूभागाद्गगनाभोगमायतम्।
कंसमञ्चमपद्वारादुदप्लवत केशवः॥ १०.५५ ॥

कचग्रहेण विवशं कंसमाकृष्य पातयन्।
पतन्वक्षःस्थले तस्य तत्सत्त्वमुदपाटयत्॥ १०.५६ ॥

महामोहमिवाक्रम्य मातुलं मधुसूदनः।
विवेक इव वृत्तस्थमुग्रसेनममोचयत्॥ १०.५७ ॥

ददौ च कंसभृत्यानां ददतां तत्र जीवितम्।
उन्मुखत्रिदशप्रेक्ष्यामूर्ध्वां गतिमनुत्तमाम्॥ १०.५८ ॥

कंसकर्षणमण्डल्यो गम्भीरास्तत्र चक्रिरे।
रणलक्ष्मीनिवासस्य रङ्गस्य परिखा इव॥ १०.५९ ॥

सुदामनामा कंसस्य सोदरस्त्वरितः क्रुधा।
बलेन गमितः क्षिप्रमग्रजेन गतां गतिम्॥ १०.६० ॥

अनायुधमहायुद्धं दृष्ट्वा हृषितरोमभिः।
प्रवातकदलप्रख्यैः प्राश्निकैरभितः स्थितम्॥ १०.६१ ॥

कृतिनस्तादृशं युद्धं किलिकिञ्चितयन्त्रिताः।
लीना इव च पश्यन्तो लिखिता इव चाभवन्॥ १०.६२ ॥

सिद्धाश्च दिवि तत्तादृक्तालकल्पितताण्डवाः।
हर्षदुग्धाब्धिकल्लोलं हाहाकारमकल्पयन्॥ १०.६३ ॥

अथ तौ भीमदोर्दण्डकण्डूकर्षणतोषितौ।
पितृभ्यां दृष्टजन्याभ्यामुपसृत्य प्रणेमतुः॥ १०.६४ ॥

तौ च तौ मृदितारातिरक्तचन्दनरञ्जितौ।
अश्रुभिः प्रीतिनिष्यन्दैः पितरावभ्यषिञ्चताम्॥ १०.६५ ॥

विबुधत्वमिव प्राप्तो वसुदेवः सुतेक्षणात्।
सतत्त्वप्रतिबोधेन सात्त्वतां पतिमस्तुत॥ १०.६६ ॥

नमस्ते नाभिनालीकरजसा सृष्टवेधसे।
अजाय सर्ववेदानामेकवेद्याय विष्णवे॥ १०.६७ ॥

अनन्याधारमाधारमनन्येश्वरमीश्वरम्।
अनुशृण्वन्ति सन्तस्त्वामनन्याधिपतिं पतिम्॥ १०.६८ ॥

अभङ्गुररसं भोग्यमनपायं रसायनम्।
अक्षयं धर्मसर्वस्वमविदुस्तव कीर्तनम्॥ १०.६९ ॥

अनुग्रहदशादीप्तमशेषार्थप्रकाशकम्।
दयासम्प्लुतमाहुस्त्वां दीपमन्तस्तमोपहम्॥ १०.७० ॥

देवकी दनुजस्थूणा दिव्यं धाम व्रजाङ्गणम्।
रमा राधादयश्चेति राशिभेदैर्न भिद्यसे॥ १०.७१ ॥

नियन्ता सर्वभूतानां नियन्तव्यैर्नियम्यसे।
पितामहमुखैः पुत्री मम पुत्रोऽसि मायया॥ १०.७२ ॥

महता त्वत्पदेनैव मारुतिन्यायमाश्रिताः।
निस्तरन्त्यचिरात्सन्तो दुस्तरं भवसागरम्॥ १०.७३ ॥

अहितोदन्वदौर्वाग्निमशेषोत्कर्षमातरम्।
भवभैमरथीं भक्तिं भजन्ति त्वयि साधवः॥ १०.७४ ॥

भरन्यासाश्वयुक्तेन भाववेगप्रधाविना।
मनोरथेन गन्तव्यः सारथिश्च भवान् सताम्॥ १०.७५ ॥

वयं तु भवता ग्राह्या वासनादुर्गभेदिना।
मनागिव समुद्बोध्य मा पुनर्मुमुहद्भवान्॥ १०.७६ ॥

महतामपि निष्कम्पा मनुष्यत्वमतिस्त्वयि।
दृढलक्षितचिह्नानां दिङ्मोह इव दुर्दमः॥ १०.७७ ॥

दुरन्तसुखखद्योतं दुःखान्धतमसावृतम्।
निजेनैव प्रकाशेन निशीथमुपरुन्धि नः॥ १०.७८ ॥

मशकानिव मातङ्गः कंसमुख्यानिमान्क्षिपन्।
यदि विस्मयनीयस्त्वं विस्मये किं न विस्मयः॥ १०.७९ ॥

नखलीलाविदार्येषु नाथेषु विबुधद्विषाम्।
परिष्कारणपर्यायाः पञ्चापि तव हेतयः॥ १०.८० ॥

कालनेमिविकारेऽस्मिन् कंसे विमथिते त्वया।
ईदृशामितरेषां च दत्त एव जलाञ्जलिः॥ १०.८१ ॥

नमितायतविष्कम्भा दानवप्रभवैः क्षमा।
किञ्चिदुत्तम्भितेवाऽद्य कंसभारापहारतः॥ १०.८२ ॥

न खल्वतिशयं कञ्चिदियमाधातुमर्हति।
सुमणावज्रक्लृप्तेव स्तुतिरस्मत्कृता त्वयि॥ १०.८३ ॥

इति विज्ञापितस्तेन व्रीडादिव नतो विभुः।
बालोपलालनमिदं भव्यवृत्तिरभावयत्॥ १०.८४ ॥

स वाचा सान्त्वयामास पितरं दीनचेतसम्।
स्ववक्त्रेन्दुविनिष्यन्दिसुधापूरितकुल्यया॥ १०.८५ ॥

गम्भीरमधुरां तस्य गिरं निगमगन्धिनीम्।
श्रुत्वा मुक्तिसखीं प्राप मुदमानकदुन्दुभिः॥ १०.८६ ॥

देवकी च परिष्वज्य सुतं वात्सल्यनिर्भरा।
नन्दगोपवधूलब्धं नवमानन्दमन्वभूत्॥ १०.८७ ॥

भूयः प्रादुरभूत्तस्य भुजयुग्मं तिरोहितम्।
तथापि तादृशं मर्त्यं तममन्यन्त तामसाः॥ १०.८८ ॥

बभूव बलभद्रस्य तेन विश्वातिशायिना।
शिरसा विधृतस्यापि किरीटस्येव शेषता॥ १०.८९ ॥

क्रियमाणपरिष्कारः किरीटाद्यैः स बन्धुरैः।
तानि तान्येव दिव्यानि तत्तदङ्गैरभूषयत्॥ १०.९० ॥

अशोभत शुभं छत्रं तस्य राजन्यलक्षणम्।
तन्नाभिपुण्डरीकस्य रूपान्तरमिवोदितम्॥ १०.९१ ॥

चामरद्वितयं शौरेः समया मुखपङ्कजम्।
शुशुभे सप्रतिच्छन्दो हंसमूर्तिरिव स्वयम्॥ १०.९२ ॥

स चन्द्र इव सम्पूर्णः प्रथमो यदुभूभृताम्।
पुनरुन्निद्रयामास कीर्तिं कुमुदिनीमिव॥ १०.९३ ॥

अभजन्त द्विजेन्द्रास्तमतद्भोगपराङ्मुखाः।
सर्गाधिकारान्निर्वाप्य शान्ता इव पितामहाः॥ १०.९४ ॥

अहार्यान् यदुवंशस्य स भोगान्समकल्पयत्।
स्वपर्यङ्कभुजङ्गस्य फणामणिगणानिव॥ १०.९५ ॥

अमरत्वाय पर्याप्तं तन्मुखेन्दुसमुद्भवम्।
सुधेव परिवारेभ्यः सस्वदे सूनृतं वचः॥ १०.९६ ॥

प्रार्थितोऽपि स राज्याया प्रभावज्ञैर्यदूत्तमैः।
अरोचयत राजानमुग्रसेनं वयोधिकम्॥ १०.९७ ॥

न्यस्तरक्षाभरो राज्ञा यौवराज्यमुपाश्रितः।
शुशुभे पारतन्त्र्येण स्वातन्त्र्यवशवर्तिना॥ १०.९८ ॥

तस्य गोपायतः पृथ्वीं गोपालकुहनात्यजः।
पर्युपास्त पदं धन्या पार्थिवश्रीरनुत्तमा॥ १०.९९ ॥

कृतवीराभिषेकं तं क्लृप्तकल्याणकौतुकम्।
तुष्टुवुः समये वेदाः सौस्नातिकपुरस्कृताः॥ १०.१०० ॥

शक्तिभिस्तिसृभिर्दीप्तो विवस्वानिव दीप्तिभिः।
स्वपदं पृथिवीं चक्रे सुहृद्भिः सूरिभिर्वृतः॥ १०.१०१ ॥

विक्लृप्तं तस्य बर्हाद्यं हेमरत्नविभूषणैः।
वैरोचनिहृतानीतः किरीटो न व्यकल्पत॥ १०.१०२ ॥

सप्तिभिः सैन्यसुग्रीवमेघपुष्पवलाहकैः।
व्यक्तिमन्तोऽभवन्वेदास्त्यजन्तो धेनुभूमिकाम्॥ १०.१०३ ॥

पद्माकमलदायादं पदं तस्य स्वमौलिभिः।
श्रुतयो धारयामासुः पादपीठीकृतात्मभिः॥ १०.१०४ ॥

स वेणुः शङ्खरूपेण प्राचा परिपचेलिमः।
अगोपीसंविभागार्हं पपौ तस्याधरामृतम्॥ १०.१०५ ॥

दिदेश सान्दीपनये धनुर्वेदोपदेशिने।
स्वपदारूढतनयप्रत्यानयनदक्षिणाम्॥ १०.१०६ ॥

प्रहितां पुरुहूतेन स्वसङ्कल्पानुवर्तिना।
कंसजित्कंसपितरं सुधर्मामध्यवासयत्॥ १०.१०७ ॥

अशेषरत्नचित्रां तामतीतस्तुतिगोचराम्।
अद्वैतमिव सर्वेषामद्भुतानाममन्यत॥ १०.१०८ ॥

स च तस्यानुभावेन निध्यातनयपद्धतिः।
प्रजापालनधर्मस्य पारदृश्वतमोऽभवत्॥ १०.१०९ ॥

कृष्णपक्षमपि प्राप्य स राजा विश्वरञ्जकः।
प्रापद्यत परां वृद्धिं सुमनःस्वादनक्षमाम्॥ १०.११० ॥

मलिनैः सततासारैः मन्त्रिभिः चपलान्वितैः।
विमुक्तः स बभौ भास्वान् मेघैरिव जलाश्रयैः॥ १०.१११ ॥

प्रचितं बहुभिस्तीर्थैः तस्य गूढं चिकीर्षितम्।
सारस्वतमिव स्रोतः स्थानेस्थाने व्यजृम्भत॥ १०.११२ ॥

मानसंरक्षकस्तस्य मन्त्रस्तर्क इवानयः।
अङ्गपञ्चकसम्पत्त्या विपक्षे दण्डतां ययौ॥ १०.११३ ॥

स्वतः शुद्धां यथास्थानं रोषरागवतीं धियम्।
स दधे यमुनाशोणशबलामिव जाह्नवीम्॥ १०.११४ ॥

सप्तभिः सामदानाद्यैरुपायैः स्थानपातिभिः।
द्विनवद्वीपसम्भूतं रत्नजातमजीहरत्॥ १०.११५ ॥

अनुगन्ता स्वनेतॄणामुदये विश्वरञ्जकः।
दूरीकृततमाः सोऽभूत् द्वितीय इव भानुमान्॥ १०.११६ ॥

सञ्चितस्य धनौघस्य स्थानसञ्चारणेन सः।
तटाकस्येव पूर्णस्य परीवाहमकल्पयत्॥ १०.११७ ॥

आसागरान्तमवमत्य महीपतीन्द्रान्
भूम्ना निजेन परिहृत्य ययातिशापम्।

ओजोनिरोधकमिलाश्रयमुग्रसेनं
    राजानमेकमकरोज्जगदेकनाथः॥ १०.११८ ॥

क्षिप्तावद्यं क्षत्रियवृत्त्या बहुशाखं
    मग्नं शापोदन्वति मान्यं यदुवंशम्।
इच्छाधीनस्वेतरसर्वः स्वमहिम्ना
    रक्षागोपो रामयवीयानुदहार्षीत्॥ १०.११९ ॥

॥ इति कवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य
कृतिषु यादवाभ्युदये माहाकाव्ये
दशमः सर्गः॥